

RIJEČKI DOPRINOS HRVATSKOJ MEDICINSKOJ MISLI (uz 40. obljetnicu "Medicina")

CONTRIBUTION OF RIJEKA TO MEDICAL THOUGHT IN CROATIA (40 years of "Medicina")

Duje Vukas

SAŽETAK

Medicina, stručno-znanstveno glasilo riječke podružnice Hrvatskoga liječničkog zbora, u četiri desetljeća dugu hodu svojim je ostvarenjima i neprekidnim radom već odavno dokazala da je jedna od temeljnih poveznica riječke medicine od vremena kada započinje ostvarenje najviših dosega riječke moderne medicine do današnjih obljetničkih dana. Utemeljena je jedinstvenim znanstvenim naporima i entuzijazmom plejade vrhunskih medicinskih stručnjaka koji su početkom druge polovice prošlog stoljeća ostvarili bitne programe na polju kliničke medicine, javnoga zdravstva i osnivanja najviših ustanova medicinske edukacije. *Medicina* je općemedicinski časopis, ali je uvijek nastojala pratiti recentnu tematiku i moderna medicinska saznanja medicinskih specijalnosti i posebnosti u ostvarenju medicinske struke i znanosti u regiji. Za medicinske je kadrove i medicinske ustanove postala dio njihovih napora i dio njih samih, poprimajući prepoznatljivo obilježje reprezentanta ove medicinske sredine. Ovaj je rad kratak osvrt i sjećanje na vrijeme osnivanja i početne godine *Medicine* te na prominentne njezinih dosega, čiji nas uzorni rad ispunjava gordošću.

Ključne riječi: medicinski časopisi, Rijeka, Hrvatska

U vječnom bivstvu medicine, te nikad dovoljno definirane, ali prevažne pratilje ljudskog roda, profesije jedinstvene i najraskošnije od svih, pisana riječ zadržava trajnost njezine predaje i misije, iskazujući njezinu povijest i istinu, a time velikim dijelom i povijest ljudskoga roda.

Svako vrijeme i svaka sredina imaju svoje posebnosti, a otegotne se okolnosti uvijek odraze na medicinu, njezine putove i borbu za njezine jedinstvene ciljeve.

Na svojem povijesnom putu Rijeka i riječko područje tijekom minulih stoljeća, sve do danas, ne

ABSTRACT

Due to its achievements and continuous work in the four decades of its existence, *Medicina*, professional and scientific journal of the Croatian Medical Association, Rijeka Branch, has proved to be one of the basic interconnections of Rijeka medicine, from the times when its highest achievements began to be reached until these anniversary days. It was founded with unique scientific efforts and the enthusiasm of a number of top class medical experts, who, in the beginning of the second half of the last century, realised important programmes in the field of clinical medicine, of public health care and in establishing highest institutions of medical education. *Medicina* is a journal of general medicine, but it has always endeavoured to follow the latest topics and achievements of medical specialities and specifics in the function of the medical profession and science of this region. Owing to their effort, it has become part of medical professionals and medical institutions themselves, assuming recognisable features representing this medical environment.

This is a short review and recollection of the times when *Medicina*, this exemplary medical journal that fills us with pride, was founded and first published, together with its prominent achievements.

Key words: medical journals, Rijeka, Croatia

prestaju proživljavati turbulenciju raskrižja raznolikih društvenih, kulturnih, gospodarskih, socijalnih i nacionalnih interesa. To je Rijeci donijelo prednost mnogolikosti utjecaja na njezin razvoj, no nije uvijek bilo na dobrobit njezinoj populaciji, ali ni medicinskoj djelatnosti. Na razvoj riječke medicine utjecali su njemački, austrijski, talijanski, mađarski i sredozemni krug i njihova dominacija, ali dakako i hrvatski centri. No bez obzira na okolnosti i mijene vlasništva nad gradom, u Rijeci se neprekidno bilježe jasni znakovi povezanosti s hrvatskom nacionalnim središtem. To potkrepljuju primjeri poput rada Riječanina Ivana Dežmana koji je živio u Zagrebu, a objavom *Rječnika liječničkog nazivlja* 1868. postaje zaslužan za stvaranje hrvatske medi-

---

Ustanova: KBC Rijeka – Klinika za kirurgiju

Adresa za dopisivanje: Prof. dr. Duje Vukas, Tome Stričića 3, 51000 Rijeka

cinske terminologije. Ili podatak da časopis *Rvacki prvenici o naravi i zdravlju* u šezdesetim godinama 19. stoljeća nastavlja u Rijeci prvi hrvatski zdravstveni časopis koji je prije u Beču osnovao dr. Đuro Augustinović. Ili pak djelovanje čovjeka iz našeg zavičaja, dr. Srećka Šilovića, tajnika Zbora liječnika Hrvatske i urednika *Lječilišnog vjesnika* između dvaju svjetskih ratova. No prije svega valja istaknuti sudjelovanje mnogih autora riječke regije u publikacijskoj djelatnosti središnjega hrvatskoga medicinskog časopisa za čitavo vrijeme njegova rada, što je svojedobno u svome govoru istaknuo prijašnji predsjednik Podružnice, prof. dr. Drago Vrbanić.

Osnovna misao ovog slova upućena je riječkomu medicinskom časopisu, uvjetno inspirativnog imena *Medicina*, i njegovoj 40. obljetnici. *Medicina* je stručno-znanstveno glasilo riječke podružnice Hrvatskoga liječničkog zbora, a činjenica je da se ovom djelatnosti ne može podičiti mnoga, pa ni poneka veća podružnica od ove. Tome listu još podosta treba da dostigne svoj zlatni jubilej i tek će u budućnosti postati stvarna povijesna vrijednost, no četiri njegova desetljeća već su naznaka njegova uzorna hoda kroz vrijeme koje povezuje generacije naših *medicusa*.

Ova skromna najava mora dotaknuti i poneke prethodnike riječke medicinske povijesti i poneke velikane riječke medicine u vremenima prije naših, ali i prijašnje naznake liječničkog udruživanja i medicinske publikacijske djelatnosti ovog nam dijela naše lijepe domovine. Izdvojiti ću načas naše ingeniozne predšasnike kojima se dičimo, primjerice: Giacoma Cosminija, učitelja primaljskog poziva iz 18. stoljeća, Giorgia Cattija, internista i otorinolaringologa, Antonia Grosicha, znamenitog kirurga, ginekologa i inovatora, zatim Govanija Batistu Cambierija, značajnog liječnika i prvaka organizacije segmenata zdravstva (18. st.) pa Antonija Felicea Giacicha, jednog od utemeljitelja pomorske medicine. Itd. U naš se kraj nekoć dovodilo i medicinske djelatnike svjetskoga glasa, koji su nas obdarili svojim znanjem i ostavili u nas traga, primjerice Robert Koch, Theodor Billroth ili Fritz Richard Schaudin, prije Severo Grazianni i drugi.

Pisana djela koja imaju tendenciju publikacije u kontinuitetu časopisa u prošlosti na našem području odnose se na sveobuhvatno zanimanje za klimatsko-lječilišni kompleks ovog kraja, što utječe i na publikacijsku aktivnost časopisa *Zentralblatt für Thalassotherapie* koji je izlazio u Opatiji od 1909. godine.

Zlosretna sudbina razjedinjenoga grada i područja u osebujnim povijesnim okolnostima odrazila se i na staleške udruge i na medicinsko-publikacijsko štivo. Liječničke udruge u Rijeci medicinska povijest bilježi

škrtu i djelomično, primjerice Liječničku komoru istarske markgrofovije osnovanu 1894., ili osnivanje *Associazione medica* 1886. u Rijeci, ili 1937. početak rada u Sušaku Udruženja liječnika za Hrvatsko primorje i Gorski kotar. Iako Rijeka, kao i ostali dijelovi zapadne Hrvatske, ima stoljetnu školsku tradiciju, stvarni uvjeti za početak neprekidnoga medicinskoga publikacijskog rada ostvareni su u vrijeme kada Rijeka postaje konačno jedinstvena cjelina, jako gospodarsko središte, i u vrijeme kada počinju djelovati riječki Medicinski fakultet i Riječko sveučilište. To se odnosi na rane pedesete godine u stoljeću koje je sada za nama.

Časopis *Medicina*, usudujem se reći, ima u tome svoje valjano značenje; jedna je od osovina riječke medicine toga doba i ostaje to do danas. Njezin je put započeo u svibnju 1964. kao stručnog časopisa Zdravstvenog centra Rijeka. Godine 1970. *Medicina* postaje publikacija Hrvatskoga liječničkog zbora – Podružnica Rijeka. Godine 1966. započinje u Rijeci izlaziti i časopis Medicinskog fakulteta *Acta facultatis medicinae Fluminensis*, o desetogodišnjici osnivanja te ustanove, i izlazi kao samostalni časopis do 1973. godine. Od 1975. do 1984. prigrljuje ga kao suplement *Medicina*, a tada dva časopisa nastavljaju zasebno izlaziti.

Medicina je sve vrijeme izlazila kao tromjesečno izdanje, iako s ambicijom dvomjesečnika. Najveći njezin godišnji opseg dosiže 450 stranica, a broj primjeraka 1600, poštovana je dvostruka recenzija članaka, a sažeci su u većem dijelu izdanja dvojezični, ili trojezični, kao i opisi slika i tablica. *Medicina* se dostavlja svim članovima Podružnice, a jedno vrijeme i članovima HAMZ-a, svim knjižnicama medicinskih fakulteta u Hrvatskoj i suradnicima glasila iz inozemstva te po principu razmjene s drugim knjižnicama. Visoka citiranost časopisa bila je trajni cilj u svim godinama izlaženja ove publikacije kojoj se upravo u zadnje vrijeme opet povećao ugled, zahvaljujući ponajprije izvanrednim naporima sadašnjega Uredničkog odbora. Svakako treba spomenuti vrijedne i kreativne dosadašnje glavne urednike: prof. dr. Mladena Caznera, prof. dr. Vladimira Šustića, dr. Marijana Sabola, prim. dr. Velimira Rahelića, doc. dr. Miljana Gazdika, prof. dr. Mladena Peršića, doc. dr. Žarka Mavrića, prof. dr. Antu Škrobonju te doc. dr. Igora Prpića i doc. dr. Veru Vlahović Palčevski. No prigodna misao o našem časopisu mora uključiti i popis prvoga savjetodavnog odbora koji je udružio tadašnji divotni niz nestora riječke medicine, osnivača riječkoga Medicinskog fakulteta i utemeljitelja riječke moderne medicine. Imena ćemo zabilježiti bez titula: Dimitrije Atanacković, Vinko Bakić, Vladimir Bezjak, Kajetan Blečić, Zlatko Dembić, Boris Domić, Tvrtko Dujmušić, Viktor Finderle, Davor Gligo, Juraj Hraste, Dušan Jakac, Zvoni-

mir Kopač, Tomislav Lenac, Marijan Matejčić, Zvonimir Mihelić, Silvije Novak, Karlo Pansini, Davor Perović, Čedomir Plavšić, Antun Rauh, Walter Rukavina, Berislav Turčić, Đuro Virag, Drago Vrbanić i Ante Vukas. Uz ta imena čije su zasluge trajne i nezaobilazne, Urednički odbor je obuhvaćao i ove uglednike riječke medicine: Branko Antonin, Verena Kogoj-Bakić, Milan Gredelji, Franjo Jelašić, Andrija Longhino, Walter Marochini, Vinko Šamanić i Ivo Švel. Ovaj impozantni broj znamenitih ličnosti i njihov sjedinjeni rad morao je biti "osuđen" na uspjeh.

Medicina je, slobodan sam reći, upravo tada, u prvim godinama i u prvom desetljeću rada dosegla svoje zvjezdane trenutke. U sjeti za velikim vremenima medicine, koja su danas ipak premašena, ali ne u svemu, listamo stranice ondašnjih izdanja *Medicine*, njezinih prvih brojeva, prvih godišta i prvog desetljeća, koji sada već ulaze u našu medicinsku povijest: 1964. Longhino objavljuje svoj kapitalni, poslije doktorski, rad o operativnom tretmanu divertikuloze gastrointestinalnog trakta, Cezner onaj o rubeolarnom encefalitisu, Marin i Matejčić radom o bronhijalnim reznjevima započinju niz budućih vrsnih radova o bronhopulmologiji i plućnoj kirurgiji. Časopis redovito izvještava o radu riječke podružnice Hrvatskoga liječničkog društva i stručnih ogranaka. Prof. Drago Vrbanić tada upozorava na sve značajnije zanimanje liječnika za svoju jedinu preostalu instituciju koja zaista vodi brigu o liječnicima u našem društvu. To je bilo vrijeme obilježavanja 70. obljetnice smrti velikog Billrotha i sjećanje na prof. Grgurinu.

Medicina ispraća posmrtnim slovom znamenite liječnike – doc. Findrlea, poslije prof. Kopača i doc. Janka Komljenovića. Upravo tada dr. Brozović prikazuje pionirski rad svoga učitelja doc. Komljenovića u primjeni kompresivne osteosinteze. Istaknut ćemo radove prof. Antonina, koji, uz kasnije radove, čine niz izvrsnih kardioloških pregleda objelodanjenih njegovim perom i radom njegove kardiološke škole. *Medicina* u to vrijeme u nizu članaka specijalista raznih struka redovito iznosi pojedinosti iz medicine u Primorju i na otocima, pokazuje zanimanje i za radove iz područja pomorske i brodske medicine, pobola i posebnosti ozljeda u Primorju, za tropske bolesti, javno zdravstvo i epidemiologiju. Redovita su izvješća o zdravstvu naprednih europskih zemalja, ali i naponi transfera znanja i organizacije prominentnih središta (Blečić, Šporn). Trajno je zanimanje za profesionalna oštećenja, primjerice članak *Priče o inokulacijskom hepatitisu u medicinske populacije* (Prica).

Česti su bili i tematski brojevi: o sudskoj medicini (urednik je prof. Volarić), o pedijatriji (prof. Juretić), o turizmu i zdravstvu, o jedinstvenoj medicini (Blečić), o

internističkoj djelatnosti prikazanoj na zapamćenom opatijskom republičkom skupu.

Pažnju privlače članci koji su temom i danas aktualni. Primjerice, članak o operativi prijeloma acetabuluma (Mihelić), o citodijagnostici (Medanić), o transplacentarnom prijelazu fetalnih eritrocita (Vujaklija i Kogoj Bakić), o organizaciji turističke medicine (Skupnjak), o primjeni peritonealne dijalize (Zec), o kliničkim rezultatima renalne transplantacije i radu regionalne organizacije za dijalizu i transplantaciju sa sjedištem u Rijeci (Matić-Glažar), ili prikaz rada tada novog Zavoda za rehabilitaciju sluha i govora (Pezelj) itd.

Godine 1975. *Medicina* prima Nagradu Grada Rijeke za rad na afirmaciji naučnih i stručnih dostignuća s područja medicine. To je mišljenje potkrijepila i naša medicinska akademija. *Medicina* je pridonijela i zlatnoj plaketi koju riječki Medicinski fakultet, uza zahvalnost, predaje riječkoj podružnici HLZ-a iste godine, ali i deset godina poslije.

Slijede godine rada koje dr. Lea Oštrić, predsjednica Podružnice, obiljetnično označava bezbrojem dana i godina učenja, koji su pretočeni odgovorno, kolegijalno i marljivo u nesebičnu stručnu i znanstvenu misao.

Medicina je općemedicinski časopis, no sadržava i polispecijalističku tematiku i vodi brigu o temama u medicini koje se tiču kraja kojemu pripada (Cuculić).

Medicina je nastojala pratiti recentnu tematiku i moderna medicinska saznanja, uvodila nas je rano u aspekte ultrasonografske dijagnostike (Fučkar, Bosner, B. Rukavina i drugi), u teme imunologije i imunodeficijencije (Dembić, Čuk). Zapažen je niz napisa o dječjoj kardiologiji i angiokardiokirurgiji (Bosnar, Budisavljević, Ahel, Rožmanić), sve je češća tema supstitucijska terapija renalne insuficijencije (Frančišković). Treba istaknuti i prikaz o vrijednosti tunela *Učka* za zdravstvo Istre (Bartolić), niz tema iz neurologije (Ledić, Sepčić) ili oftalmologije (Gligo). Pamtimmo briljantne i vlastitom rukom oslikane radove prof. Šporna ili tematski broj o perinatologiji gošće urednice prof. Frković.

Medicina nerijetko obuhvaća povjesnicu zavičajnosti struke, primjerice širokim zbirom radova o Ivanu Dežmanu. Objavljuju se radovi s velikih riječkih skupova prigodom obilježavanja dana bolesnika.

Medicina je, kao što već prije dvadesetak godina rekao prof. Vladimir Šustić, za Podružnicu, za njezine kadrove i medicinske ustanove postala dio njih samih. Pratila ih je i bilježila njihove radne napore i dosege, i bila je i ostala reprezentant ove medicinske sredine.

Savjet glasila, u kojemu je bilo i do četrdesetak članova, *Medicina* je poslije osnivala uglavnom od delegata ogranaka stručnih društava i društava sa sjedištem u Rijeci, ili slijedom povezanosti sa značajnim ličnostima,

predlaganih i iz drugih sredina. Kraće je vrijeme Savjet časopisa djelovao i kao Stručni savjet HLZ-a – Podružnica Rijeka. U nastojanju da se stvori jako medicinsko glasilo istarsko-primorsko-dalmatinske regije, u Savjet su bili uključivani i istaknuti liječnici iz drugih regija, osim riječke, prvenstveno iz priobalnih centara.

Savjet glasila vodili su do sada: dr. Bogomir Tomasić, dr. Radoslav Peteh, dr. Vinko Šamanić, prof. dr. Berislav Batistić, prof. dr. Antun Škarpa, a meni je čast što ovu dužnost sada i ja obnašam.

Medicina danas dijeli sve probleme ostalih stručnih medicinskih publikacija kao što su nedovoljna sredstva i povremena manja uključenost autora. Časopis se svojim radom nastoji izboriti za primjereniju vrsnost i izvrsnost te još viši stupanj citiranosti, ali teži i tehnološkom napretku pa se pridružio elektronskom svijetu pisane medicinske publicistike. Zadaci su *Medicine* trajni, kao i njezino redovito izlaženje. Odnose se na trajnu edukaciju liječnika, na prezentaciju medicinskih dosega regije kojoj časopis prvenstveno pripada, ali i na otvorenost cijelomu našem hrvatskom liječničkom korpusu.

Ciljevi i vizija budućeg rada uključuju i daljnju suradnju s gradskim i županijskim forumima i medicinskim ustanovama te medicinskim fakultetima, ali i sa stručnim društvima HLZ-a i ustanovama srodnih ili komplementarnih interesa s ovim liječničkim zborom.

Medicina u recentnim brojevima pokazuje zanimanje za šire društvene i moralno-etičke teme, nastoji i

dalje sudjelovati u istraživanju zanemarivane riječke povjesnice. Stvarnost je i sve više mladih autora te tematske cjeline kao najviše prihvaćen oblik publikacije. Češće prisutno i studentsko pisano slovo, dakako, uvijek je dobrodošlo. Povezanost s forumom Trajnog simpozija medicinske edukacije HLZ-a – Podružnica Rijeka dat će i u budućnosti sjajne rezultate. Suradnja s drugim medicinskim časopisima i podružnicama zasigurno će biti još bolja.

I, konačno, zbog nezainteresiranosti određenog broja naših kolega – mogućih autora, koji svoje aspiracije zadovoljavaju isključivo svojom nazočnosti u medicinskoj literaturi najviše citiranosti, zanemarujući time svoj dug prema svojoj sredini, ali i zbog onih koji smatraju da je znanost *corpus separatum* u medicinskoj struci, moramo se zamisliti nad davnom, crnom misli velikoga Virchowa iz 1849., koja glasi: “Jaz između znanstvene i praktične medicine tako je velik da gotovo možemo reći da znanstveni medicinar ne zna prakticirati medicinu, a praktički liječnik ne zna ništa o znanosti.”

Svojom filozofijom i praksom časopis *Medicina* želi upravo taj jaz prebroditi, u tome trajno nastoji i mislim da uspijeva. Jer znanja i pisanoga medicinskog slova nikad dovoljno. To je premisa i inspiracija svakoga medicinskoga glasila, pa i naše miljenice – riječke *Medicine*, sada više i ne tako mlade, u stalnom naporu da pridonese hrvatskoj medicinskoj misli.